

У цьому сенсі виглядає необґрунтованою відсутність уваги автора до джерел усної історії, які відображають особистий досвід окремих людей й могли б послугувати створенню більш повного опису релігійності населення. Доповненню цієї картини яскравим фактографічним матеріалом могло б посприяти залучення матеріалів преси, особливо місцевих газет, в яких за відверто ідеологічними штампами та кліше іноді можна розгледіти цікаві історичні факти, відстежити типові явища та тенденції.

Різні розділи монографії виглядають дещо нерівноцінними за рівнем їх аналітичного осмислення. Якщо аналізуючи сферу релігійної свідомості віруючих автор часто вдається до теоретичних узагальнень, то висвітлюючи релігійну поведінку населення нерідко обмежується фактографічним описом.

Очевидно, збагатила б дослідження більш докладна інформація про реакцію віруючих на реалізацію державної релігійної політики, як то спротив закриттю храмів, ставлення до проведення антирелігійних заходів тощо. В суто технічному плані монографічний текст, насичений численними згадками про населенні пункти, в яких мали місце ті чи інші історичні факти, варто було б доповнити географічним покажчиком.

Підсумовуючи викладене, варто підкреслити, що монографічне дослідження П. Бондарчука є вагомим внеском в сучасну вітчизняну історичну науку, особливо в царину соціальної історії ХХ ст. та історії релігії. Дослідженню притаманні комплексність, системність, оптимальне поєднання нового фактографічного матеріалу з глибоким фаховим осмисленням та аналізом описуваних подій, явищ та процесів. Автор цілком успішно реалізував у рецензованій роботі сформовані дослідницькі завдання та гіпотези, відстеживши основні параметри релігійності пересічних вірян. Монографія вирізняється оригінальністю, новизною суджень, глибиною авторського аналізу, виходом у простір міждисциплінарності й відкриває перспективні напрямки для подальших досліджень у сфері соціорелігійної історії.

Владимир Козляков*

[Рец.] КУКСА А.Н. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ДВИЖЕНИЙ БЕЛОРУССИИ И УКРАИНЫ В 1917–1922 гг. – МИНСК: РИВШ, 2010. – 194 с.

Монография А.Н. Куксы «Взаимодействие национальных движений Белоруссии и Украины в 1917–1922 гг.» (Минск, издательство Республиканского института высшей школы, 2010 г.) посвящена исследованию тактики белорусских

---

* *Козляков Владимир* – доктор історичних наук, професор кафедри історії Білорусі та політології Білоруського державного технологічного університету.

и украинских общественно-политических организаций в 1917–1922 гг. Автор, основываясь на богатом архивном материале, дал полную сравнительную характеристику взаимодействия политических структур Беларуси и Украины, определил их роль в ходе реализации национально-демократической и советской модели государственности.

Работа состоит из предисловия, трех глав, заключения, списка использованных источников и приложения. Первая глава монографии посвящена рассмотрению историографических и источниковедческих проблем взаимодействия белорусских и украинских общественно-политических организаций в 1917–1922 гг. Во второй главе анализируются общие тактические концепции представителей национально-демократического движения. Советская модель государственного строительства на территории Беларуси и Украины исследуется в третьей главе диссертации. В приложении кратко освещены биографические данные наиболее известных украинских политиков: М. С. Грушевского, Д. И. Дорошенко, В. П. Затонского, С. В. Петлюры, Х. Г. Раковского и др. В работе приводятся интересные факты личных контактов между белорусскими и украинскими общественно-политическими деятелями.

Актуальность работы на современном этапе обусловлена в первую очередь отсутствием соответствующего специального исследования в белорусской и украинской историографии. Из поля внимания исследователей выпали вопросы тактики и взаимодействия белорусских и украинских общественно-политических организаций в ходе государственного строительства в исследуемый период. Многие положения и выводы, которые нашли отражение в ранее вышедшей исторической литературе, требуют на современном этапе переосмысления или уточнения. То, что и сделал автор. В то же время проведение сравнительно-исторического анализа процессов, проходивших одновременно на территории Беларуси и Украины в 1917–1922 гг., позволяет раскрыть основные задачи и тактические цели общественных организаций и политических структур, участвовавших в национально-государственном строительстве.

В монографии проведен глубокий анализ архивных материалов и монографической литературы, позволивший раскрыть объективные условия эволюции программных установок и тактики белорусских и украинских организаций, характера их совместных действий, взаимной поддержки накануне и в ходе Октябрьской революции в вопросах строительства национальной государственности, главным образом в воплощении идей национально-территориальных автономий в границах Российской демократической федеративной республики, в которых явно доминировали стремления украинских лидеров добиться реального суверенитета для Украины, что в итоге способствовало переходу значительной части белорусских деятелей на позиции широкого толкования территориального автономизма.

Особое значение на современном этапе развития белорусской и украинской исторической науки имеет исследование автором основных направлений, содержания и форм взаимодействия, а также сотрудничества белорусских и украинских политических структур после провозглашения Украинской Народной Республики

(УНР) и Белорусской Народной Республики (БНР), стремившихся, несмотря на обоюдные территориальные претензии, получить международное признание, установить добрососедские отношения между собой и другими государствами, о чем свидетельствовали переговоры делегаций БНР с руководителями УНР, в т.ч. по поводу перспектив создания белорусско-украинской федерации, в ходе которых проявилось понимание дипломатических, политических, торговых инициатив белорусских деятелей со стороны украинских лидеров, но так официально и не признавших независимость БНР, что отвечало интересам германских оккупационных властей.

Автором дана достаточно полная характеристика взаимодействия общественных объединений в годы борьбы за независимость белорусской и украинской государственности, укрепления военно-политического союза советских республик (совместная борьба против иностранных интервентов и внутренних антисоветских сил, организация партизанских отрядов в тылу противника, продовольственного обеспечения Красной Армии и гражданского населения, взаимовыгодного товарообмена между республиками и др.).

Особого внимания заслуживает обоснование автором роли партийных комитетов и руководства Советской Белоруссии в 1922 г., поддержка которых проекта федеративного объединения советских республик, предложенного правительством Советской Украины послужила политической основой в образовании СССР.

Андрій Блануца*

**[ОГЛЯД] БІЛОРУСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ 20-х років ХХ ст.
ARCHE. – 2009. – № 7. ГІСТАРЫЯГРАФІЯ 1920-х: СЯРЭДНЯВЕЧЧА І
РАНЬНЕСМАДЭРНЫ ЧАС. – МЕНСК. – 1108 с.**

Черговий номер мінського часопису «Arche» (2009. – № 7) присвячено білоруській історіографії 1920-х років, періоду становлення та розвитку середньовічних та ранньомодерних студій. Редактори тому зібрали в одному виданні праці білоруських медієвістів, які по суті стали бібліографічною рідкістю, адже видавалися невеликими тиражами протягом 1926–1929 рр. Тому цілком виправдано історіографію періоду 1920-х років автор передмови й один з редакторів тому Олег Дзярновіч класифікував як «історіографія епохи НЕПу», а редактор Валерій Булгаков – «розстріляна історіографія», творці якої були репресовані й загинули в ув'язненні чи були розстріляні в результаті сфабрикованої справи проти наукової еліти СРСР (так звана «Академічна справа» або «Справа Платонова»). Тож введення до наукового обігу раритетних праць

---

* *Блануца Андрій* – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історії України середніх віків і раннього нового часу Інституту історії України НАН України.